

Кацарска, Милена. *От Азимов до Ърдрич и от Абаджиева до Юруков*. Пловдив, УИ „Паисий Хилендарски“, 2014.

Подзаглавието на това изследване като че ли обяснява характера и същността му – „Възходяща хронологична библиография на предговори и послеслови към американска литература в превод на български език (1858 – 2010)“. Това обаче е привидно. Важно място – това отделно ще бъде коментирано – в изследването действително заема библиографията, но това е много по-мощен проект и дори по-скоро част от проект и част от дисертационен труд. Без да се опитвам да приоритизирам достойнствата на труда, веднага допълвам, че освен всичко, освен че съчетава емпиричен подход и теория, той е приносен, полезен, приложен. Подобен справочник, който може да бъде източник за допълнителни проучвания, до този момент липсваше.

Като справочник, като източник той е изработен според изискванията на българските библиографски норми – но от филолог с експертни знания. Кацарска неслучайно изказва благодарност на служителите от Националната и от регионалните библиотеки. Всеки, който е работил с подобни справки, знае, че поради несъответствия и смени на стандартите и много и различни други причини, изглежда някога почти невъзможно да бъдат проучвани извори – и то известни, да не говорим за откриването на неподозирани такива. След като подробно се запознах с този дял от изследването на Кацарска, мога убедено да заявя, че той се е превърнал сам в своего рода извор, който може да вдъхнови и подсказва редица оригинални възможности за проучвания.

Точно в това се състои същността и ползата от цялостно развития проект. От една страна, Кацарска представя теорията и методиката на за дефиниране на „парапозициите“, като търси отговор и на специфичната роля на предговори и послеслови при превода в българската, но така също и в руската традиция. Тъй като това са нови разработки, Кацарска заявява, че следва постановките на структуралиста Жерар Женет за типология на паратекста, което поставя ясни параметри на изследването. Оттук нататък най-уместно е да се изведе съпоставка с националната традиция в културен, исторически, когнитивен и образователен аспект. Поне на този етап на цялостния проект на авторката тя е предпочела да остави на читателите или ползвателите

на справочния дял да интерпретират изходните данни на библиографията. Самата Кацарска, убеден съм, на базата на своя културно-исторически опит има своя преценка и своя интерпретация.

Аз не познавам конкретно тези разработки на Жерар Женет, но като изследовател структуралист той абсолютизира реда и дълбоко вярва в неговата логика. За съжаление, както Оскар Уайлд твърдеше, животът постоянно се стреми да имитира литературата. В този смисъл очаквам Кацарска по-нататък да продължи този мащабен, сериозен, но ясен като идея труд и да представи своя платформа за интерпретация на фактите, без да се притеснява от необходимостта да съобразява наблюденията си по някакъв систематичен ред.

Една от причините е, че днес започват да битуват неоснователни медийни интерпретации, от които никой няма нужда, най-малко науката – за обществото, за неговата култура, литературната наука и в частност – рецептивната естетика.

Полезно е Кацарска да анализира рецепцията както на американисти (в случая, но моделът е напълно приложим и за англицистите), така и – което е много често явление – на културни дейци (културтрегери), колкото случайни, толкова и пристрастни в своята интерпретация на чужда култура, история, общество. Точно такъв изворен материал е изключително важен за рецептивно изследване.

Приветствам, че във въздържанието си от личен подход и анализ и интерпретация Кацарска не е централизираща своите наблюдения върху примамливите за акцентуване политически внушения – те са там, налични са, но от профанирането им науката няма нужда, а и никой няма полза – най-много да се получи гротесков комичен ефект. Ако мога да препоръчам конструкция на модел, той би бил очертаване на културното пространство точно в диахроничния план на самото изследване. Бих препоръчал и да направи кратък опит да извади от забвение голяма част от авторите на предговори – например Живка Драгнева, но и толкова много други, защото те са незаслужено забравени значими културни личности за времето си, наред и със случайни автори на предговори, които допълват палитрата.

Предговорите като цяло днес не са на мода – и нямам предвид само тези към преводна литература, а и към значими български творци или млади таланти. За предговорите към преводни книги има едно съществено ограничение, налагано от издателите на носителите на правата. Кацарска най-малкото може да изведе и дефинира ролята на предговора или послеслова за установяването на един автор или заглавие в родната култура и това също може да бъде безкрайно полезно.

Книгата излиза в добре избран момент, когато има не съвсем пълно разколебаване на тълкуването на ценностите в преводната култура (между другото, тъй като не познавам пълния обем на анализиранияте казуси, на мен ми е любопитно как Кацарска е взела решение за включване или изключване на автори и книги по различни признаци: художественост – нехудожественост, документалистика, публицистика, висока култура, периферна култура и пр.), наблюденията и изводите, които могат да бъдат разширени, биха очертали естетически задачи на книгоиздаването, а и на академичните изследвания или академичните учебни програми.

Оттук извеждам и още едно наблюдение – че тази книга, справочната ѝ част, но и цялостният проект започват да живеят свой живот – трудно ми е да го предвидя, но мога да си представя как не само днес това ще е една от тези „тихи книги“ със свое пространство в литературата и в живота.

Йордан Костурков